

PENSUMLISTER

Høsten 2007

Bachelorprogrammet Masterprogrammet i Kulturminneforvaltning

INSTITUTT FOR HISTORIE OG KLASSISKE FAG
DET HISTORISK-FILOSOFISK FAKULTET
NORGES TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET
DRAGVOLL
N-7491 TRONDHEIM
TRYKT JUNI 2007

Pensumlister for Bachelor og Master i kulturminneforvaltning

Bachelor i Kulturminneforvaltning er et programmert studium sammensatt av emner fra fire institutt. De fleste av emnene er åpne for alle, men av ressurs hensyn er noen emner begrenset til de som er tatt opp på programmet. Disse emnene er merket særskilt. Det er ingen opptak til programmet høsten 2007.

Nærmere beskrivelser av bachelor- og masterprogrammet i kulturminneforvaltning finnes i Studiehåndboka for 2007-2008, og på instituttets internettside www.hf.ntnu.no/hist/

Innhold	side
BA	
1. semester	
Ingen undervisning høsten 2007	
3. semester	
ARK1113: Nordens arkeologi	3
5. semester	
KULMI2300: Formidling og museumsarbeid IKKE ÅPENT	6
KULMI2700: Kulturninnerett IKKE ÅPENT	7
MA	
1. semester	
AAR4825: Bygningsvern: Prosjektarbeid i dokumentasjon og analyse av bygningsmiljø	8
KULMI3705: Verneteori	10
KULMI3775: Saksbehandling i kulturminnevernet	11
KULMI3825: Arkiv og bygningsvern	12

ARK1113: Nordens arkeologi

Emneansvarlig: Kalle Sognnes

Gjennom det meste av førhistorisk tid synes Norden i stor grad å utgjøre en enhet, samtidig som det kan påvises regionale forskjeller. Kurset gir en oversikt over bosetting og samfunnsutvikling i Skandinavia og Finland, fra den første bosettingen fram mot middelalderen.

Pensum	sider
Oversikter	
Badou, Evert: <i>Norrlands forntid – ett historiskt perspektiv</i> . Umeå 1995	120
Hansen, Lars Ivar og Bjørnar Olsen: <i>Samenens historie fram til 1750</i> : 9-149	141
Olsen, Bjørnar 1994: <i>Bosetning og samfunn i Finnmarks forhistorie</i> . Oslo 1994	110
Sognes, Kalle: <i>Det levende berget</i> , Trondheim 1999	95

Steinalder

Alsaker, Sigmund Kinn: Steinalderen. i Ida Bull (red): <i>Trøndelags historie bind 1</i> : 17-81	65
Andersen, Søren: Kystens bopladser i S. Hvass & B. Storgaard (red): <i>Det klinger i muld... 25 års arkeologi i Danmark</i> , 1993: 65-69	4
Bang-Andersen, Sveinung 1995: Coast/Inland Relations in the Mesolithic of Southern Norway. <i>World Archaeology</i> 27, 1995: 427-443	17
Bjerck, Hein: Mesolithic Site Types and Settlement Pattern at Vega, Northern Norway. <i>Acta Archaeologica</i> 60, 1993: 1-32 (Finnes som e-dokument)	32
Bjerck, Hein: Nordsjøfastlandet og pionerbosettingen i Norge: <i>Vikning</i> 1994: 25-58	24
Bergman, Ingela; <i>Kolonisasjonsprosesser etter innlandsisens avsmältning</i> i A. Olafsson (red) <i>Norrbotten</i> 2000: 6-18	13
Bergsvik, Knut Andreas: Task Groups and Social Inequality in Early Neolithic Western Norway. <i>Norwegian Archaeology</i> : 1-25	25
Edgren, Torsten: <i>Finlands historia</i> Helsinki 1993: 39-86	54
Fischer, Anders: Pioneers in deglaciated landscapes: The expansion and adaptation of Late Palaeolithic societies in Southern Scandinavia. I: N. Barton, A.J. Roberts & D.A. Roe (red): <i>The Late Glacial in North-West Europe: Human Adaptation and Environmental Change in the End of the Pleistocene</i> , CBA Research Report 77.London; 100-121	22
Fischer, Anders: Mesolitisk indlandsbosettelse. I S. Hvass & B. Storgaard (red): <i>Det klinger i muld ... 25 års arkæologi i Danmark</i> , 1993: 58-64	17
Forsberg, Lars: Economic and social change in the interior of Northern Sweden 6.000BC – AD 1.000. I T.B. Larsson & H. Lundmark (red): <i>Approaches to Swedish Prehistory</i> . British Archaeological Reports International series 500, 1989: 55-78.	23
Glørstad, Håkon: Senmesolittikum I Østfold – et kronologisk perspektiv. <i>Universitetets oldsaksamlings skrifter, ny rekke</i> 21,1993: 69-82.	13
Nordqvist, B.: The Chronology of Western Swedish Mesolithic and Late Palaeolithic: Old answers in spite of new methods. I: J. Boaz (red): <i>The Mesolithic of Central Scandinavia</i> , Universitetets oldsaksamlings skrifter ny rekke 22, 1999s. 235-253	19
Nygaard, Signe 1990: Mesolithic Western Norway. I: P.M. Vermeersch & P van Peer (red): <i>Contributions to the Mesolithic in Europe</i> , 1990: 227-237	11
Pavlov, P, Svendsen, J. I & Indrelid, S.: Human presence in the European Arctic nearly 40,000 years ago. <i>Nature</i> 413, 2001: 64-67	4
Petersen, E.B. 1993: Ældre steinalder. I: S. Hvass & B. Storgaard (red): <i>Det</i>	

<i>klinger I muld ... 25 års arkæologi I Danmark</i> , 1993; 46-50.	5
Pettersen, Kristian: The Mesolithic in southern Trøndelag. <i>The Mesolithic of Central Scandinavia</i> , Universitetets oldsaksamlings skrifter ny rekke 22, 1999:153-166	14
Rokoengen, Kåre & Johansen, Arne B.: Possibility for early settlement on the Norwegian continental shelf. <i>Norsk geologisk tidsskrift</i> 76, 1996: 121-125	4
Skaarup, J. 1993: Submarine bopladser. I: S. Hvass & B. Storgaard (red): <i>Det klinger I muld ... 25 års arkæologi I Danmark</i> , 1993: 70-75	6
Bronsealder	
Bakka, Egil; <i>Arktisk og nordisk I bronsealderen</i> , Miscellanea 27, 1999: 7-47	41
Bolin, Hans: Crossroads of Culture. I <i>Kulturlandskapets korsvegar</i> , Stockholm Studies in Archaeology 19, 1999s. 98-133	36
Fyllingen, Hilde: Massegraver I Nord-Europa fra elder bronsealder – osteologiske analyser og sosiale implikasjoner. I J. Goldhahn (red): <i>Mellan Sten och järn</i> . Gotarc serie C skrifter 59, 2005: 627-636	10
Grønnesby, Geir: Komposisjon og kommunikasjon: Bronsealderens helleristninger i Skatval, Nord-Trøndelag, Norge. <i>Bronsealder i Norden – regioner og interaksjon</i> . Ams Varia 33, 1998: 131-136	6
Huurre, Matti: The Eastern Contacts of Northern Fennoscandia in the Bronze Age. <i>Fennoscandia Archaeologica</i> 3, 1986: 51-58	8
Kristiansen, Kristian: Cosmology and consumption in the Bronze Age. I J. Goldhahn (red): <i>Mellan Sten och järn</i> . Gotarc serie C skrifter 59, 2005: 135-49.	10
Kaul, Flemming: Ships on Bronzes. <i>The Ship as Symbol in Prehistoric and Medieval Scandinavia</i> , 1995: 59-70	12
Løken, Trond: Hustyper og sosial struktur gjennom bronsealder på Forsandmoen, Rogaland, Sørvest-Norge. I T. Løken (ed): <i>Bronsealder i Norden – regioner og interaksjon</i> . Ams Varia 33, 1998: 107-121	15
Sognnes, Kalle: Bronsealderen. I I. Bull (ed): <i>Trøndelags historie</i> 1, 2005: 83-105	18
Wold, Marit: Å skrive om bronsealderreligionen. I J. Goldhahn (red): <i>Mellan Sten och järn</i> . Gotarc serie C skrifter 59, 2005: 521-535	15
Jernalder	
Hedeager, Lotte: <i>Danmarks jernalder: mellem stamme og stat</i> , kapittel VIII-IX, Århus 1992: 195-209	15
Hofseth, Ellen Høigård: Liten tue velter ... : Problemer knyttet til manns og kvinnegravenes fordeling i Nord-Rogaland. Ams skrifter 12, 1988: 5-38	34
Ilkjær, Preben: Danske krigsbytteofringer. <i>Sejrens triumf: Norden i skyggen af det romerske imperium</i> , København 2003: 44-64	21
Kaul, Flemming: Hjortspringfundet: det eldste af de store nordiske krigsbytteofre. <i>Sejrens triumf: Norden i skyggen af det romerske imperium</i> , København 2003: 212-223	12
Magnus, Bente: Dwellings and settlements: structure and characteristics. I J. Jesch (red): <i>The Scandinavians: From the Vendel Period to the Tenth Century</i> . Studies in Historical Archaeology 5, 2000: 5-33	28
Schanche, Audhild: Jernalderens bosetningsmønster I et fleretrisk perspektiv. I R. Bertelsen m.fl. (red): <i>Framskritt for forntida i nord – i Povl Simonsens fotefar</i> . Tomsø museums skrifter 22, 1989: 171-18	39
Skre, Dagfinn: The Social Context of Settlement in Norway in the First Millennium AD (+ kommentarer). <i>Norwegian Archaeological Review</i> 34 (2001): 1-34	34
Solberg, Bergljot: <i>Jernalder i Norge</i> . Oslo 2001	250

Stenvik, Lars F.: Jernalderen. I I. Bull (ed): <i>Trøndelags historie 1</i> , Trondheim 2005: 107-170.	64
Stoklund, Marie: De første runer – germanernes skriftsprog. <i>Sejrens triumf: Norden i skyggen af det romerske imperium</i> , København. 2003: 172-178	7
Storli, Inger: "Barbarians" of the North: Reflections on the Establishment of Courtyard Sites in North Norway. <i>Norwegian Archaeological Review</i> 2000: 33: 81-116	36
Vikningtid/Middelalder	
Andrén, Anders. Ett omöjligt uppdrag? Att arkeologiskt studera nordisk förkristen religion. <i>Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien. Årsbok MMVI</i> . Stockholm 2006: 61-75	15
Berglund, Birgitta: Saga, sentra og kystbosetning. <i>Helgeland historie 2</i> , Mosjøen. 1994: 27-90	63
Brink, Stefan 1999: Social order in the early Scandinavian landscape. I C. Fabech & J. Ringtved, <i>Settlement and Landscape</i> , Århus 1999: 423-439	7
Cinthio, Erik: Vad betyder medeltiden för arkeologin? <i>Den historiska tidens arkeologi i Finland</i> . Åbo landskapsmuseum, rapporter 7, Turku 1984: 52-62	5
Christoffersen, Axel: Opprinnelsen til våre eldste byer, P2 Akademiet Oslo 1998: 22-33	12
Fabech, C.: Centrality in sites and landscapes. I C. Fabech & J. Ringtved (red): <i>Settlement and Landscape</i> . Århus 1999: 455-473	18
Hed Jakobsson, A.: Towns, Plots, Craft and Fertility. Traces of Power Ideology. <i>Current Swedish Archaeology</i> 7 1999: 37-53	12
Hedeager, Lotte: Kriegerøkonomi og handelsøkonomi i vikingetiden. I N. Lund (ed): <i>Norden og Europa i vikingetid og tidlig middelalder</i> , 1993: 36-68.	32
Hedeager, Lotte: Skandinavisk dyreornamentikk: symbolsk representasjon af en förkristen kosmologi. I I. Fuglestad m.fl. (red): <i>Et hus med mange rom</i> . AmS Rapport 11A, 1997: 219-237	17
Hedeager, Lotte: Scandinavian 'central places' in a cosmological setting. <i>I Central Places in the Migration and Merovingian Periods</i> . Ed. Hårdh, B & Larsson, L. Uppåkrastudier 6. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8:°, 39,2002: 3-15	13
Larsson, Lars: Hall, harg eller hof. Ett kulthus i Uppåkra. I M. Anglert, M. Artursson & F. Svanberg (red): <i>Kulthus & Dödshus: Det ritualiserade rummets teori och praktikk</i> , Stockholm 2006: 142-152	10
Myhre, Bjørn: Frå smårike til stat. I H. Rommetvedt (red): <i>Hafrsfjord: fra rikssamling til lokalt selvstyre</i> , Stavanger 1987: 111-125	14
Nilsson, B.: Från gravfält till kyrkogård. Förändringar och variation i gravskicket. I B. Nilsson (red): <i>Kristnandet i Sverige. Gamla källor och nya perspektiv</i> . Projektet Sveriges kristnande, publikationer 5. Uppsala 1996: 349-383	34
Sindbæk, Søren M: Networks and nodal points: the emergence of towns in early Viking Age Scandinavia. <i>Antiquity</i> 81, 2007:119-129	11
Skre, Dagfinn: Preparing the new Campaign. <i>Kaupang in Skiringssal</i> . I D. Skre (red). <i>Kaupang Excavation Project</i> . Publication Series 1 (= Norske Oldfunn XXII), 2007: 43-51	8
Staecker, J.: Decoding Viking art. The christian iconography of the Bamberg shrine. I B. Hårdh, K. Jennbert & D. Olausson (red): <i>On the Road: Studies in Honour of Lars Larsson</i> . Acta Archaeologica Lundensia in 4:° 26. Stockholm 2007: 301-306	5

KULMI2300: Formidling og museumsarbeid

Emneansvarlig: Ola S. Stugu

I tillegg til generell formidlingsteori vil kurset gå nærare inn på dei viktigaste institusjonane som arbeider med innsamling, oppbevaring, forskning og formidling av kulturminne i vid forstand. Hovudvekta blir lagt på kulturhistoriske museum og den verksemda som foregår der, men også andre formidlingsstader og formidlingssituasjonar vil bli behandla.

Pensum	antall sider
Arne Bugge Amundsen, Bjarne Rogan og Margrethe C. Stang (red): <i>Museer i fortid og nåtid</i> . Novus 2003: 168-367	100.
Timothy Ambrose and Crispin Paine: <i>Museum Basics</i> . ICOM/ <i>Second Edition</i> , Routledge 2006: 1-235	235
Jan Krag Jacobsen: <i>24 questions for planned communication</i> . Roskilde University Press 2003.	127
Lene Floris og Annette Vasström: <i>På museum</i> . Roskilde universitetsforlag 1999.	404
Kompendium	
Tony Bennett: Museum and the 'people'. I Tony Bennett: <i>The Birth of the Museum</i> . Routledge 1995: 109-127	19
Kenneth Hudson: Attempts to define 'museum'. David Boswell and Jessica Evans: <i>Representing the Nation, Histories, heritage and museums</i> , Routledge 1999: 371-79	9
John Urry: Gazing on History. David Boswell and Jessica Evans: <i>Representing the Nation, Histories, heritage and museums</i> , Routledge 1999: 208-232	25
Susan A. Crane (ed): <i>Museums and Memory</i> , Stanford University Press 2000: 1-13 (Fins på Ebray)	13
Ola Svein Stugu: Historikaren, budskapet og brukaren; nokre grunnproblem ved formidling av fag. <i>Historisk Tidsskrift</i> 3/1998: 345-362.	18
Claus Bryld & al.: <i>At formidle historie</i> . Roskilde Universitetsforlag 1999: 42-76	35
Olav Skevik: Hvor lenge har Stiklestad vært et symbol? Per Steinar Raaen og Olav Skevik (red): <i>Helligdom og verdier ved to årtusenskifter</i> . Stiklestad nasjonale kultursenter 2004: 11-24	14
Anne Eriksen: Fra tid til sted – mellom historie og minne. Per Steinar Raaen og Olav Skevik (red): <i>Helligdom og verdier ved to årtusenskifter</i> . Stiklestad nasjonale kultursenter 2004: 53-63	11
Ola Svein Stugu: Stiklestad som nasjonal minnestad. Per Steinar Raaen og Olav Skevik (red): <i>Helligdom og verdier ved to årtusenskifter</i> . Stiklestad nasjonale kultursenter 2004: 65-80	16
Eli-Grete Høyvik: Interpretasjonsplanlegging – om å fordele skattane i Bygde-Noreg. Roar Amdam og Oddbjørn Bukve: <i>Det regionalpolitiske regimeskiftet – tilfellet Noreg</i> . Tapir akademiske forlag Norges forskningsråd 2004: 197-213	17
John R. Gillis: Introduction: Memory and Identity. <i>Commemorations</i> . Princeton University Press 1994: 3-24	22
Claudia Koonz: <i>Between Memory and Oblivion: Concentration camps in German Memory</i> . John R. Gillis (ed): <i>Commemorations</i> . Princeton University Press 1994 s. 258-280	
Kjelder: inntil 300 sider	ca 300
Totalt sidetal: ca 1500	

KULMI2700: Kulturminnerett

Emneansvarlig: Michael Kahn, Riksantikvaren

Kulturminnerett er læren om bruk av rettslige virkemidler i kulturminnevernet, samt rettigheter og plikter som oppstår som følge av at samfunnet vil bevare kulturarv. Kulturminnerett innehar elementer som går over flere rettsområder. Særlig sentral i dette kurset er de rettslige problemstillinger i forbindelse med kulturminneloven, plan- og bygningsloven og forvaltningsloven

Pensum

Kahn, Michael: *Kulturminnerett*, Tapir 2006

AAR4825: Bygningsdokumentasjon og analyse

Fagansvarlig: Dag Nilsen /Eir Grytli

Historiske bygningsmiljøer – enkeltbygninger, bystrukturer, og bygninger i landskap – representerer kanskje vår viktigste materielle kulturarv. Bygninger er kulturminner som samtidig er, og skal være, i bruk. Tiltak for å forbedre bruksverdien, eller tilrettelegge for ny bruk, er en kontinuerlig del av de fleste bygningers liv. Det er en stor utfordring for arkitekter å planlegge slike tiltak slik at de bevarer og forsterker, ikke forringer – bygningens/stedets opprinnelige kvaliteter, betydning og verdier.

Inngrep i historiske bygningsmiljøer, enten det er enkeltbygninger eller større sammenhengende bygde miljøer – må bygge på grundig kjennskap til stedet, bygd opp gjennom en inngående studie av bygningen eller miljøet. En rekke ulike egenskaper, muligheter og utfordringer som vil ha betydning for planleggingen av tiltakene må kartlegges: Stedets historie, bruk, estetiske kvaliteter, konstruksjoner og materialer, og teknisk tilstand. Videre må stedets kulturelle verdier og kvaliteter vurderes – for brukere og andre som har et forhold til stedet, og som kulturminne. Denne detaljerte kunnskapen og forståelsen vil danne et grunnlag for å foreslå strategier for forbedring og framtidig bruk, som ”spiller på lag” med stedets iboende kvaliteter og karakter.

AAR4825 skal for masterstudenter i kulturminneforvaltning ses i tett sammenheng med KULMI3825 Arkiv og bygningsvern

Læringsmål

Ved hjelp av ulike dokumentasjonsmetoder og informasjonskilder skal studentene lære å foreta en bygningshistorisk og bygningsteknisk undersøkelse, beskrivelse og vurdering av en utvalgt bygning eller et sammenhengende bygget miljø. Hensikten er å oppøve teknikker og analysemetoder som er nødvendige for datainnsamling, analyse og vurdering av et historisk bygningsmiljø.

Analysen skal ha som mål å

- vurdere kvaliteter, muligheter og utfordringer som stedet/bygningen representerer
- hvilke tiltak er nødvendige for å utbedre bygningen/anlegget til en god teknisk tilstand slik som den er i dag
- vurdere ny bruk eller funksjonsforbedring, drøfte hvilke inngrep/tiltak dette vil kreve, og hvordan dette kan gjøres så skånsomt som mulig med hensyn til bygningens/stedets verneverdi.

Det vil bli gitt informasjon om og trening i ulike dokumentasjonsmetoder som:

- Arkivstudier (skriftlige kilder, kart, prosjekteringstegninger, foto)
- Intervju, muntlige kilder
- Oppmåling
- Systematisk fotoregistrering
- Tilstandsundersøkelser

Lærerteam

Professor Eir Grytli

Førsteamanuens Dag Nilsen

Vitenskapelig assistent Christian Hemmingsen

Eksterne samarbeidspartnere

Emnet tilbys også studenter ved Masterstudiet i kulturminneforvaltning på Historisk institutt, Dragvoll, og fagpersoner herfra foreleser i enkelte temaer.

Ekskursjon/Feltopphold

Feltopphold er felles med prosjekteringsemnet AAR 4551, henholdsvis på Helgeland og i Chen Lu, nær Xi'an, Kina.

Praktisk informasjon

Emnet er nær knyttet til prosjekteringsemnet AAR 4551: Transformasjon i bygget miljø, og de samme bygninger/miljøer benyttes for begge emner. Studentene arbeider i grupper med dokumentasjon av utvalgte bygningsmiljøer. Arbeidet presenteres i en rapport. Denne rapporten danner grunnlaget for prosjektarbeidet i AAR 4551.

Undervisningen starter mandag 23. august 2007. Etter to introduksjonsuker følger en feltperiode henholdsvis på Helgeland og i Kina. For mer praktisk informasjon viser vi til emnebeskrivelsene for AAR 4551 (Kina/Helgeland)

Antall studenter

Max 15 (herav max 8 til Kina) + 10 studenter fra Master i kulturminneforvaltning.

Pensum

Oppgis ved semesterstart

KULMI3705: Verneteori

Emneansvarlig: Tor Einar Fagerland

Emnet gir en generell innføring til masterstudiet, og vil primært gi en teoribasert drøfting av kulturminnevernets dilemmaer i forhold til mer generelle samfunnsmessige utviklingstrekk. Den sentrale drøftingen vil være knyttet til dimensjonen endring - bevaring, og vil bli knyttet opp mot konkrete eksempler fra praksisfeltet.

Pensum	sider
Peter Howard, <i>Heritage. Management, Interpretation and Identity</i> , London 2006: 1-271	271
Gerard Corsane (ed.), <i>Heritage, Museums and Galleries</i> , London 2005: 1-376	<u>376</u>
Tilsammen	647

Øvrig pensumlitteratur ca vil bestå av artikler og kapittelutdrag fra utvalgt litteratur.
Totalt sidetall 750 sider.

KULMI3775: Saksbehandling i kulturminnevernet

Emneansvarlig: Michael Kahn, Riksantikvaren

Emnet bygger på bacheloremnet i kulturminnerett, men vil i større grad rette seg inn mot saksbehandling og problemstillinger knyttet til praksis i kulturminnefaglige institusjoner i forvaltning og museer.

Pensum

Michael Kahn, *Kulturminnerett*, Tapir 2006

KULMI3825: Arkiv og bygningsvern. Prosjektarbeid

Emneansvarlig: Ida Bull

Sentralt i kulturminnevernet står vern av eldre bygninger. Konflikter utløses ofte omkring vern eller ikke vern. Best mulig kunnskap om bygningen vil være viktig ved avgjørelser om vern eller ved bruk av bygningen i kultursammenheng. Men hvor finner vi kunnskapen? Eldre bygninger kan ha en komplisert historie, både når det gjelder bygningshistoriske forhold og eiendomsforhold. Dette kurset skal gi en hjelp til dem som vil gå til arkivene og finne ut av bygningers historie. Kurset er delt i to deler: en generell del som gir kunnskap om bygningshistoriske kilder og en del knyttet til prosjektarbeid i tilknytning til bestemte bygninger.

Leseliste ved semesterstart